

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена питанням стрімкого розвитку та використання владними структурами інструментів цифрової дипломатії, що за роки пандемії COVID-19 стала елементом, без якого неможливо осмислити міжнародні комунікації на сучасному історичному етапі. Розглянуто визначення терміну «цифрова дипломатія» у працях зарубіжних науковців, історію походження та поширення тактик електронної дипломатії, переваги та недоліки такого формату комунікації, феномен твіттер-дипломатії та роль цифрової дипломатії у роботі дипломатичного корпусу у кризовий ковідний час. Автори дійшли до висновку, що усі форми е-дипломатії можуть стати додатковим ефективним шляхом спілкування як у середині системи дипломатичних відносин, так і зовні у відносинах щодо популяризації державної політики на міжнародній арені.

Ключові слова: дипломатичні відносини, цифрова дипломатія, е-дипломатія, дипломатичний протокол.

Постановка проблеми. Динаміка міжнародних відносин, у тому числі участь нових акторів у міжнародних справах, альтернативні форми спілкування й нові види транснаціональної політики здійснюють великий вплив на дипломатію як на інструмент зовнішньополітичної діяльності. Дипломатичні структури наштовхуються на не знані досі виклики, а тому мають адаптуватися до умов сучасності, щоб продовжувати нести свою почесну місію. Таким чином, першочерговим завданням дипломатичної науки стає визначення золотої середини між традиційними та інноваційними способами спілкування. Під інноваційними способами розуміється використання діджитал-технологій, що не оминули жодну сферу людського життя й уже встигли міцно закріпитися у діяльності дипломатів. Саме неминучість і всеохоплюючий характер цифровізації дав імпульс розвитку цифрової дипломатії, що є новаторським засобом контактування з суспільством в цілому та між представниками різних країн із використанням мережі інтернет, інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та соціальних мереж з ціллю укріплення дипломатичних відносин. Електронна дипломатія переживає особливе піднесення на фоні глобальної пан-

демії COVID-19, яка, що не дивно, виявилась деструктивною для міждержавної співпраці. Як результат, основні постулати міжнародних відносин були вимушено невідновлені. Зокрема, розглядаючи Європейський континент, ми можемо вести мову про порушення таких фундаментальних принципів як: свободи вільного пересування товарів, послуг, робочої сили та капіталу. Тимчасове і часткове переривання глобалізаційного процесу має свої наслідки, що відбиваються і на сучасності, і на майбутньому. Підтвердженням незворотності плодів епідемії є слова радника Міжнародного комітету Червоного Хреста з питань дипломатії Ш. Шакеяна: «Є ймовірність, що навіть якщо нам вдасться взяти пандемію під жорсткий контроль, повернутися у доковідний світ буде уже неможливо» [4]. Перш за все, мається на увазі, що у контексті закритих кордонів дипломатія нового покоління, будучи чи не єдиною можливістю підтримувати міжнаціональні зносини, пустила свої корені настільки глибоко, що вирвати її буде нерально. З огляду на усе вищезазначене, ми повинні навчитися оперувати нею, особливо у такі скрутні періоди, а для цього потрібно розглянути різні підходи до питання цифрової дипломатії, з'ясувати її

місце у ковідному світі та відповісти на запитання: «Чи є цифрова дипломатія ефективною і чи зможе вона коли-небудь замінити традиційну?».

Метою статті є розглянути цифрову дипломатію як форму публічної дипломатії, інструмент масової комунікації в публічному управлінні у періоді перед пандемією (2019 р.), у її розпал (2020 р.) та у момент її освоєння (2021 р.). Привернути увагу науковців та практичних дипломатичних співробітників до феномен діджиталізації та дипломатії соціальних мереж.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах глобалізації дипломатія зазнає значної трансформації. Наукові концепції, які присвячені поняттю «цифрова дипломатія», привертають увагу багатьох вітчизняних та іноземних науковців, серед яких, зокрема, В. Ю. Степанов, К. Г. Бричук, Д. Н. Барішніков, М. Г. Окладна, Г. К. Мусаєва, І. Шевель, І. Тодоров, А. Веселовський, Д. Левіс, А. Фішер, Е. Поттер, Д. Льюїс та інші. Однак питанням впливу COVID-19 на міжнародне життя та дипломатичні відносини на рівні наукових досліджень увага майже не приділялася.

Виклад основного матеріалу. Першочерговим завданням дослідження є визначення термінів. Поряд із центральним поняттям «цифрова дипломатія» або «digital diplomacy» вживаються такі його синоніми: «Internet diplomacy», «eDiplomacy», «digital media diplomacy», «social media diplomacy», «Twitter diplomacy» чи «Twiplomacy», «public diplomacy Web 2.0», «cyberparadiplomacy», - і це ще не весь перелік. Однак кожне з них має майже ідентичне значення. На нашу думку найбільш загальним та змістовним є тлумачення, запропоноване австралійським вченим Фергюсом Хансоном: електронна дипломатія є можливістю використання світової павутини та нових ІКТ для підтримки та реалізації зовнішньополітичних цілей [1]. Беручи за основу роботу департаменту е-дипломатії США, науковець виділив вісім пріоритетних векторів її реалізації: управління інформацією, управління знаннями, публічна дипломатія, консульські функції, свобода інтернету, реагування у надзвичайних ситуаціях, зовнішні ресурси та політичне планування. Щодо інноваційної публічної дипломатії висловлюється Е. Пантелєєв, вважаючи, що вона є інструментом зовнішнього сприяння державних структур на вироблення суспільної думки та утвердження позитивного іміджу держави за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, нових медіа, соціальних мереж та блогів [2]. Не можна проігнорувати й те, що на сьогодні, цифрова дипломатія значно розширила коло своїх завдань, адже, окрім зв'язків з громадськістю, вона почала виконувати функції головного каналу комунікації як у дво-

сторонніх відносинах, так і в роботі міжнародних організацій.

Звертаючись до історії, зазначаємо, що перша в історії онлайн-комунікація між високоурядовцями відбулась у далекому 1994 році, коли Прем'єр-міністр Швеції Карл Більдт надіслав електронного листа Президентові США Біллу Клінтону. Пізніше у 2010 році унаслідок виверження ісландського вулкану Ейяф'ятлайокюдль повітряний простір частини Європи був заблокований, а засоби телекомунікації набули надважливого значення. У 2020 році міжнародні організації такі як ООН, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС та інші довели свою ефективність, перейшовши у дистанційний формат роботи. Зокрема 17-19 квітня вперше у своїй практиці Світовий банк та Міжнародний валютний фонд провели засідання онлайн. У березні ж за дистанційним круглим столом зібралася Велика Сімка. За даними добре інформованих джерел у штаб-квартирі ООН в Женеві, у період з березня 2020 до кінця цього ж року вона організувала в 1 200 міжнародних конференцій [3, с. 4–5]. Серед безумовних плюсів такої дипломатії варто виділити економію часу та коштів і можливість оперативного реагувати на настрої населення та міжнародні події з будь-якої локації.

Однак, на нашу думку, у дистанційній формі є і свої недоліки. По-перше, така комунікація спричиняє дефіцит емпатії. Віртуальність не дозволяє повною мірою передати атмосферу, язик тіла, налагодити зоровий контакт, зробити бесіду невимушеною. Крім того, ускладняється розвиток неофіційного спілкування. З цього приводу Прем'єр-міністр Канади Браян Малруні зазначає: «Ті, хто говорять, що особисті зв'язки не важливі у міжнародних справах, нічого у цих справах не розуміють» [4]. По-друге, зміна місця роботи викликає ряд перепон: 1) втрата переваг «зустрічей біля кавомашин» та неформальних бесід у підсобних приміщеннях традиційних майданчиків; 2) правила протоколу, що стосуються старшинства та фізичних контактів, можуть призвести до звуження простору для дипломатичних маневрів; 3) якщо до переговорів допущено менше людей, це може змінити загальну рівновагу сил, що позначиться на здатності гуманітарних організацій впливати на рішення, що приймаються в інтересах нужденних; 4) локальним фактором, який, однак, не можна ігнорувати, є те, що перенесення роботи в онлайн-середовище негативно в економічному плані впливає на світові багатосторонні центри дипломатії такі як Нью-Йорк, Женева та Відень. По-третє, виникають безпекові загрози. У мінливому світі технічних інновацій та кібератак існує ймовірність злому комп'ютера та отримання несанкціонованого доступу до конфіденційних документів. До того ж, ми не

можемо точно відповісти, хто насправді контролює лазівки у системі безпеки застосунків для віртуального спілкування і чи готові ми вести перемовини на платформах, створених компаніями тих країн, з представниками яких ми сидимо за одним столом переговорів [4]. У цьому питанні не зайвим буде згадати повідомлення від видання «The Washington Post», у якому йдеться про те, що тисячі записів приватних відеодзвінків через сервіс «Zoom Video Communication» було викладено у відкритий доступ в інтернет [5]. По-четверте, «зуми» та «скайпи» починають досягати кордонів можливого, коли мова заходить про прийняття довгострокових рішень або коли мають місце консультації одразу між декількома делегаціями з теми війни, миру і подолання гуманітарної кризи. З іншої точки зору, цифрові технології корисні та ефективні у пленарних засіданнях, у ході яких відбувається обмін інформацією. По-п'яте, в онлайн-комунікаціям притаманний підвищений ризик непорозуміння. Особливо це пов'язано із ускладненням умов роботи перекладачів-синхроністів, для яких кожен звук і тон можуть мати значення. Технічне обладнання не завжди повною мірою здатне передати слова співрозмовника. До того ж, додатковою проблемою є можливість переривання або погіршення якості інтернет-покриття [6].

З огляду на усе вище зазначене певні пункти «Положення про закордонні дипломатичні установи України», затвердженого указом Президента України від 15 березня 2021, видаються суперечливими. Продуктом пандемії є таке нововведення як запровадження посади Надзвичайного і Повноважного Посла України з резиденцією у Києві. Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба коментує новинку так: «Відтепер ми зможемо створювати посольства України за кордоном із резиденцією в Києві. Тобто посольство фізично розташоване в Україні та забезпечує присутність нашої держави в іноземній країні дистанційно. В еру тотального он-лайну така установа може виконувати практично всі ті самі функції, що й фізично розташована у країні перебування». Дане повідомлення не є вичерпним і залишає відкритим низку запитань. Проте, конкретизуючи положення, з цього приводу висловився речник МЗС Олег Ніколенко: «Формат дистанційних посольств цікавий, насамперед, для регіонів із незначною дипломатичною присутністю. Візьмемо Африку – 11 українських посольств на 54 африканські держави. Відкривати й утримувати нове посольство за кордоном коштовно. З іншого боку, відносини з умовною країною на цьому етапі не активні, українська громада відсутня, потреби в регулярних консульських діях немає. Засновувати посольство не рентабельно, проте акреди-

тований посол отримує повноваження для представлення позиції, проведення зустрічей, організації візитів делегацій тощо. Українська держава, бізнес, громадяни отримують більше можливостей зі значною економією коштів платників податків». Проте, дипломатія – це мистецтво особистого контакту. Тому послы з резиденцією в Києві повинні здійснювати регулярні відрядження до країн акредитації, зокрема й для проведення конфіденційних зустрічей. А у випадку, якщо співробітництво між країнами активізується, буде здійснено перехід до наступного етапу – створення представництва у державі акредитації Посла за формулою «1+2», тобто один посол і два дипломати.

Подібна практика не є українським винаходом, вона застосовується у низці Європейських країн, особливо – Великою Британією та Ізраїлем. Крім того, у державі США навіть функціонує окремий департамент – Офіс е-дипломатії. Зазвичай віртуальні представництва створюються як консульські установи у місцях, де розміщення реального посольства неможливе з міркувань безпеки або економії ресурсів. На думку Анатолія Кінаха, такі віртуальні консульства здатні вирішувати до 50% поточних завдань дипломатів. Якщо вести мову про ординарні консульські місії такі як видача віз, затвердження документів, підтримка громадян за кордоном, інформування про можливості співпраці та інше, переведення їх у дистанційний формат є цілком придатним [7].

Більш детально необхідно розглянути яким чином закордонні дипломатичні установи реалізували свої повноваження та функції у карантинний час. Так, генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв провела опитування серед послів, генеральних консулів, представників міжнародних організацій та їх місій в Україні. Ми ж, провівши детальний аналіз кожного інтерв'ю, вивели загальні правила, якими користувалась чи досі користуються їх установи задля дотримання умов безпеки. Юдді Кріснанді, Посол Республіки Індонезія в Україні, зазначає, що шлях комунікації із урядовцями майже не змінився, вона уже давно велась у онлайн-форматі. Однак через високу інтенсивність звернень відповіді доводиться чекати довше, траплялись випадки, коли запит залишався повністю проігнорований, чого раніше не було. Посольство Індонезії створило груповий чат для своїх громадян у трьох акредитованих країнах: Україні, Грузії та Вірменії, а також регулярно підтримували з ними взаємозв'язок шляхом проведення відеоконференцій. Бакір Ахмед Азіз Аль-Джаф, Посол Республіки Ірак в Україні, наголошує на тому, що важливо визначити медичний заклад у місті Київ, який би опікувався станом здоров'я членів дипломатичного кор-

пусу та їх родин. Представництво Іраку запровадило скорочений день та зменшило на 50% кількість працівників, що можуть одночасно перебувати у приміщенні. Дархан Калетаєв, Посол Республіки Казахстан в Україні, говорить про поіменне телефонування понад 1400 казахстанцям, що перебувають на консульському обліку посольства, про організацію «евакуаційних» рейсів, що повернули сотні співвітчизників на Батьківщину, про створення телеграм-бота з консульських питань та відкриття каналу зв'язку з консулом за форматом роботи 24/7. Загалом посольства працювали безперебійно [3, с. 13–51].

COVID-19 трансформував дипломатичний протокол і показав, що за необхідності столітні традиції церемоніалу можуть бути змінені. Прикладом цього є звичний ритуал вітання. 2 березня 2020 року Міністр внутрішніх справ Німеччини Г. Зігофер на спільній нараді з Канцлеркою А. Меркель відмовив останній у рукостисканні. Натомість у світі все популярнішими стають вітання ногами, ліктями, стиснутими кулаками чи тримання за різні кінці маски. Крім того, якщо двосторонні зустрічі і проводилися офлайн, то їх учасники перебували на безпечній і поважній відстані один від одного. Така суворо кодифікована процедура як вручення вірчих грамот теж була перенесена у режим відеодзвінків із використанням їх копій. Новим етикетом стало попередження всіх учасників відеоконференції перед тим, як зробити знімок екрана, щоб кожен міг виглядати якнайкраще [3, с. 65].

Не дивно, що саме під час пандемії коронавірусу цифрова дипломатія досягла свого апогею. Особливого використання у цей період знайшов Твітер офіційних осіб держави. Значення цієї соціальної платформи важко перебільшити. Вплив у ній досягається не шляхом прямого запиту, а через посилення голосів тих, хто тебе підтримує, і через «ефект суспільного тиску», що спонукає до дій. До того ж, частим явищем є відкритий діалог між ворогуючими країнами, який може призвести до агресії за межами онлайн середовища. Таку тенденцію можна пов'язати з тим, що люди у мережі, не дивлячись в очі свого співрозмовника, схильні більш радикально, суворо, прямолінійно та без зайвих прикрас висловлювати свою точку зору. Так у квітні 2019 року офіційна ізраїльська сторінка в Твітері опублікувала допис на фарсі, звертаючись у першу чергу до іранського народу після блокування акаунта лідера Корпусу вартових ісламської революції К. Сулеймана в Instagram і рішення США об'явити КВІР терористичною організацією. У тексті йдеться про те, що тепер іранські чиновники можуть відчути на своїй шкурі цензуру, якій вони так жорстко піддавали соціальні мережі у

самому Ірані. Ця публікація породила цікаву динаміку: міністр зв'язків Ірану, процитувавши, відповів на нього. Тож така взаємодія стала ілюстрацією того, що норми дипломатії стають більш публічними з переміщенням у цифрову сферу.

У деяких аспектах політика Ізраїлю у дипломатії соціальних мереж є зразковою, більше того вона може бути корисною при трансляції її на українську реальність. На сьогодні МЗС Ізраїлю входить у групу лідерів серед міністерств закордонних справ всього світу за рейтингом *Twiplomacy*. Незважаючи на те, що певні європейські міністерства все ще підтримують відносно невелику кількість облікових записів та ретельно піддають цензурі весь контент, МЗС Ізраїлю відкриває акаунти для кадетів своїх дипломатичних курсів невдовзі після початку навчання. Кадети розпочинають свою онлайн-активність майже одразу, діють під керівництвом відділів професійної підготовки та цифрової дипломатії. Вони будуть користуватися цими сторінками протягом усієї своєї кар'єри, на різних позиціях, мовах, континентах та в різних країнах. Сенс відкриття особистих записів полягає у тому, що успіх в Інтернеті залежить від справжніх людських взаємодій і що аудиторія зацікавлена у спілкуванні з людиною і у її погляді на різні теми, а не в анонімному офіційному акаунті, який лише повторяє пропагандистські лозунги [8]. Винаходом ізраїльської публічної дипломатії під час карантину було проведення сесій питань-відповідей на теми, віддалені від міжнародного життя. МЗС використовували меми у своїй комунікації, жартувало, обговорювали поп-жанри. Це викликало велике схвалення і зацікавлення в аудиторії і дало змогу ізраїльському уряду привернути увагу понад 160 тисяч осіб, які не є підписниками їх сторінки, до своєї культури.

Станом на середину 2020 року у Твітері глави 189 країн світу мають офіційну присутність у соціальній мережі, що представляє 98% із 193 держав-членів ООН. Згідно із даними *Twiplomacy*, у 2020 році всі 1089 особистих та інституційних сторінок світових лідерів у Facebook мали загалом понад 620 мільйонів підписників і опублікували 8,7 мільйона твітів з моменту їх створення [9].

Повертаючись до українських реалій, варто звернути увагу на те, що шостий рік поспіль Рада зовнішньої політики «Українська призма» та Регіональне представництво Ф. Еберта проводять комплексне і багатостороннє дослідження зовнішньополітичної активності України за п'ятдесят одним напрямком. Висновки експертів підтверджують, що дипломатія здатна посилювати свої позиції навіть у найскрутніші часи. До прикладу, у 2019 році українська дипломатична діяльність була оцінена у «три з плюсом», а

у 2020 цей бал не істотно, але зріс до «чотирьох з мінусом» [10].

Завдяки продуктивній роботі, в тому числі й дистанційній, закордонного дипломатичного корпусу України отримала гуманітарну та фінансову допомогу від низки міжнародних партнерів. Зокрема найбільшими інвесторами у здоров'я українців стали США (1 млн. дол.), Республіка Корея (700 тис. євро), Республіка Польща (200 тис. євро) та Королівство Норвегія (14,5 млн. євро) [11, с.5]. Загалом залучення іноземної підтримки у боротьбу із глобальною пандемією окреслюють терміном «маскова дипломатія». Вага цього напрямку підкреслюється його визнанням як другим пріоритетним у зовнішній політиці на 2021 рік, на першому ж місці незмінно залишається зміцнення безпеки. Сутність поняття можна охарактеризувати як ведення двосторонніх перемовин про оплатну або безоплатну передачу засобів індивідуального захисту, апаратів штучної вентиляції легень, тестових систем, дезінфекторів, партей вакцин та інших лікарських препаратів, а також як обмін медичним персоналом задля отримання досвіду та оволодіння методами лікування.

Висновки. Отже, відповідь на запитання «Чи є цифрова дипломатія ефективною і чи зможе вона

коли-небудь замінити традиційну?» не є однозначною. Не зважаючи на усі недоліки такого формату, електронна дипломатія довела свою дієздатність у кризовий період та виконала покладені на неї завдання. Жодна демократична держава, що прагне міжнародного партнерства, не може собі дозволити ігнорування такого способу комунікації, адже, як підтверджу Л. Перм'якова, відкритість – це вимушена потреба для держав, які працюють в інформаційній площині. І якщо не наповнити цю площину об'єктивною інформацією, то її наповнять інші учасники світових відносин, що може негативно вплинути на здійснення зовнішньополітичних завдань [13]. Однак цифрові технології, як і телефон раніше, ніколи не зможуть повністю замінити «польову» особисту роботу дипломатів.

Таким чином, COVID-19 став не лише бустером в оцифруванні державних, у тому числі дипломатичних, функцій, а й потужним чинником перетворень сутності світової політики. Людство ніколи не повернеться у допандемійний стан, тому що зміни у системі міжнародних відносин стали новими стандартами спілкування і започаткували «нову нормальність». Попри це фундаментальні принципи дипломатії залишились непорушними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hanson, F. Revolution @State: The Spread of eDiplomacy. *Lowy Institute for international policy*. 2012. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_ediplomacy_hanson.pdf.
2. Турчин. Я. Електронна дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави. *Інформація, комунікація, суспільство 2014* : матеріали 3-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2014 (м. Львів, Славське, 21–24 травня 2014 р.). Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 104–105. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24747/1/45-104-105.pdf>.
3. Diplomacy without Borders. Kyiv: LLC ConveyPrint, 2020. 160 p. URL: https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Journals/Diplomacy%20without%20Borders_13_Issue.pdf.
4. Nicholas Howton, Shahrokh Shakerian. Crossing the Rubicon: virtual diplomacy in a changing world. 20.10.2020. URL: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2020/10/20/crossing-rubicon-virtual-diplomacy/>.
5. Тисячі приватних відеодзвінків «злили» в інтернет: онлайн-безпека часів карантину. *Radio Свобода*. 08.04.2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-onlajn-bezpeka-zoom/30538752.html>.
6. Габер Є. Zoom-дипломатія. *Дзеркало тижня*. 2020. URL: https://dt.ua/international/zoom-diplomatiya-344325_.html.
7. Ліскович М. Київ Україна створюватиме «віртуальні» посольства за кордоном: про що йдеться? *Укрінформ*. 13.12.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3209612-ukrainastvoruvatime-virtualni-posolstva-za-kordonom-pro-so-jdetsa.html>.
8. Куриэль И. Кризис коронавируса и подъем цифровой дипломатии. *Пресс-центр Министерства иностранных дел Израйля*. 2020. URL: <https://mfa.gov.il/MFARUS/PressRoom/BehindHeadlines/Pages/The-Covid-19-Crisis-and-the-Rise-of-Digital-Diplomacy.aspx>.
9. Twiplomacy study 2020. 20.07.2020. URL: <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020/>.
10. Українська призма: Зовнішня політика 2020. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2021. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2021/04/31.03-FIN.pdf>.
11. Шевель І. П. Дипломатія під час пандемії COVID-19: її роль та наслідки у сфері дипломатії та міжнародних відносин. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 6. С. 82–89. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/218775/218426>.

12. Джайшанкар С. Переосмысление дипломатии в мире после пандемии COVID: взгляд из Индии. 02.10.2021. URL: <https://eoi.gov.in/Tashkent/?pdf12416?000>.
13. Пермякова Л. Цифровая дипломатия: направления работы, риски и инструменты. 27.09.2012. URL: <http://politnauka.livejournal.com/296679.html>.

REFERENCES

1. Hanson, F. (2012). Revolution @State: The Spread of eDiplomacy. *Lowy Institute for international policy*. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_ediplomacy_hanson.pdf [in English].
2. Turchyn, Ya. (2014). Elektronna dyplomatiia yak vazhlyva skladova zovnishnoi polityky derzhavy. *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2014: materialy 3-oi Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii IKS-2014 (m. Lviv, Slavske, 21–24 travnia 2014 r.) – Information, Communication, Society 2014: Proceedings of the 3rd International Scientific Conference ICS-2014*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 104–105. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24747/1/45-104-105.pdf> [in Ukrainian].
3. Diplomacy without Borders. (2020). Kyiv: LLC ConveyPrint. URL: https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Journals/Diplomacy%20without%20Borders_13_Issue.pdf [in English].
4. Nicholas Howton, Shahcroh Shakerian. (2020). Crossing the Rubicon: virtual diplomacy in a changing world. 20.10.2020. URL: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2020/10/20/crossing-rubicon-virtual-diplomacy/> [in English].
5. Tysiachi pryvatnykh videodzvinkiv «zlyly» v internet: onlain-bezpeka chasiv karantynu. (2020). *Radio Svoboda – Radio Freedom*. 08.04.2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-onlajn-bezpeka-zoom/30538752.html> [in Ukrainian].
6. Haber, Ye. (2020). Zoom-dyplomatiia. *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*. URL: https://dt.ua/international/zoom-dyplomatiya-344325_.html [in Ukrainian].
7. Liskovych, M. (2021). Kyiv Ukraina stvoriuvatyme «virtualni» posolstva za kordonom: pro shcho ydetsia? *Ukrinform*. 13.12.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3209612-ukrainastvoruvatime-virtualni-posolstva-za-kordonom-pro-so-jdetsa.html> [in Ukrainian].
8. Kuriel I. (2020). Krizis koronavirusa i podyem tsifrovoy diplomatii. Press-tsentr Ministerstva inostrannykh del Izrailya. URL: <https://mfa.gov.il/MFARUS/PressRoom/BehindHeadlines/Pages/The-Covid-19-Crisis-and-the-Rise-of-Digital-Diplomacy.aspx> [in Russian].
9. Twiplomacy study 2020. 20.07.2020. URL: <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020/> [in English].
10. Ukrainka pryzma: Zovnishnia polityka 2020. Analitychne doslidzhennia // HO «Rada zovnishnoi polityky “Ukrainska pryzma”», Fond im. F. Eberta. (2021). Kyiv. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2021/04/31.03-FIN.pdf> [in Ukrainian].
11. Shevel, I.P. (2020). Dyplomatiia pid chas pandemii COVID-19: yii rol ta naslidky u sferi dyplomatii ta mizhnarodnykh vidnosyn. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty – International Relations: Theoretical-Practical Aspects*, 6, 82–89. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/218775/218426> [in Ukrainian].
12. Dzhayshankar, S. (2021). Pereosmysleniye diplomatii v mire posle pandemii COVID: vzglyad iz Indii. 02.10.2021. URL: <https://eoi.gov.in/Tashkent/?pdf12416?000> [in Russian].
13. Permyakova, L. (2012). Tsifrovaya diplomatiya: napravleniya raboti. riski i instrumenty. 27.09.2012. URL: <http://politnauka.livejournal.com/296679.html> [in Russian].

ЕФРЕМОВА ЕКАТЕРИНА

кандидат юридических наук, старший научный сотрудник,
заместитель директора по научной работе НИИ правового обеспечения инновационного развития
НАПрН Украины

НАУМОВА КСЕНИЯ

кандидат юридических наук, ассистент, ассистент кафедры права Европейского Союза
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

МИШАНЧУК АНАСТАСИЯ

студентка 2 курсу міжнародно-правового факультета
Національного юридического університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ДИПЛОМАТИИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Данная статья посвящена вопросам стремительного развития и использования властными структурами инструментов цифровой дипломатии, ставшая за годы пандемии COVID-19 элементом, без которого невозможно осмыслить международные коммуникации на современном историческом этапе. Рассмотрены определения термина «цифровая дипломатия» в трудах зарубежных ученых, историю происхождения и распространения тактик электронной дипломатии, преимущества и недостатки такого формата коммуникации, противоречие в трактовке должности Чрезвычайного и Полномочного Посла Украины с резиденцией в Киеве, феномен твиттер-дипломатии и роль цифровой дипломатии в работе дипломатического корпуса в кризисное время. Авторы пришли к выводу, что все формы е-дипломатии могут стать дополнительным эффективным путем общения как внутри системы мировой политики, так и внешне в отношениях с общественностью, однако они никогда не смогут полноценно заменить многовековые традиции дипломатического общения.

Ключевые слова: дипломатические отношения, цифровая дипломатия, е-дипломатия, дипломатический протокол.

YEFREMOVA KATERYNA

PhD, Senior Researcher, Deputy Director in charge of scientific work of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

NAUMOVA KSENIIA

PhD, Assistant, Assistant Professor at the European Union Law Department of the Yaroslav Mudryi National Law University

MISHANCHUK ANASTASIIA

2nd year student of the Faculty of International Law of the Yaroslav Mudryi National Law University

PECULIARITIES OF USING DIGITAL DIPLOMACY IN A PANDEMIC CONDITION: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Problem setting. Dynamics of international relations Alternative forms of communication and new types of transnational policy have a great influence on diplomacy. Diplomatic structures face unknown challenges, and must therefore adapt to modern conditions in order to continue their honorable mission. Thus, the priority task of diplomatic science is to determine the middle ground between traditional and innovative ways of communication. Innovative methods are understood as the use of digital technologies that have not bypassed any sphere of human life and have already become firmly established in the activities of diplomats. It is the inevitability and all-encompassing nature of digitalization that has given impetus to the development of digital diplomacy, an innovative means of communicating with society as a whole and between countries using the Internet, information and communication technologies (ICTs) and social networks to strengthen diplomatic relations. E-diplomacy is on the rise against the backdrop of the global COVID-19 pandemic. In the context of closed borders, next-generation diplomacy is perhaps the only way to maintain interethnic relations. In view of all the above, we must learn to use it, especially in such difficult times, and to do this we need to consider different

approaches to digital diplomacy, find out its place in the world and answer the question: «Is digital diplomacy effective and will it ever be able to replace the traditional one?»

Analysis of recent researches and publications. In the current context of globalization, diplomacy is undergoing a significant transformation. Scientific concepts devoted to the concept of «digital diplomacy» attract the attention of many domestic and foreign scholars, including, in particular, V. Yu. Stepanov, K.G. Brychuk, D.N. Baryshnikov, M.G. Okladna, G. K. Musaeva, I. Shevel, I. Todorov, A. Veselovsky, D. Lewis, A. Fischer, E. Potter, D. Lewis and others. However, the impact of COVID-19 on international life and diplomatic relations at the research level has received little attention.

Target of research. To consider digital diplomacy as a form of public diplomacy, a tool of mass communication in public administration in the pre-pandemic period (2019), in its heyday (2020) and at the time of its development (2021). To draw the attention of scholars and practical diplomats to the phenomenon of digitalization and diplomacy of social networks.

Article's main body. The opinion of domestic and foreign scientists on the concept of digital diplomacy is analyzed. Based on these opinions, the authors try to consider the definition of the term “digital diplomacy”, the history of the origin and spread of e-diplomacy tactics, advantages and disadvantages of this format of communication, contradictions in the interpretation of the post of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine with residence in Kyiv, work of the diplomatic corps in times of crisis.

Conclusions and prospects for the development. The authors conclude that all forms of e-diplomacy can be an additional effective means of communication both within the world politics system and externally in public relations, but they will never be able to fully replace the centuries-old tradition of diplomatic relations.

Key words: diplomatic relations, digital diplomacy, e-diplomacy, diplomatic protocol.

Єфремова К. В., Наумова К. І., Мішанчук А. В. Особливості використання цифрової дипломатії в умовах пандемії: проблеми і перспективи розвитку. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Yefremova_Naumova_Mishanchuk17.pdf.